

Μακεδονικά

Τόμ. 12 (1972)

Αφιερύεται εις την μνήμην Γεωργίου Θεμελή, Χαραλάμπους Λέκα

Δημητρίου Κ. Σαμσάρη, Συμβολή εις την ιστορίαν της Κοινότητος Εμμανουήλ Παππά (Ο ναός του Αγίου Αθανασίου και ο ανέκδοτος κώδιξ αυτού)

Γεώργιος Π. Παπαγεωργίου

doi: [10.12681/makedonika.1034](https://doi.org/10.12681/makedonika.1034)

Copyright © 2015, Γεώργιος Π. Παπαγεωργίου

Άδεια χρήσης [Creative Commons Attribution-NonCommercial-ShareAlike 4.0](https://creativecommons.org/licenses/by-nc-sa/4.0/).

Βιβλιογραφική αναφορά:

Παπαγεωργίου Γ. Π. (1972). Δημητρίου Κ. Σαμσάρη, Συμβολή εις την ιστορίαν της Κοινότητος Εμμανουήλ Παππά (Ο ναός του Αγίου Αθανασίου και ο ανέκδοτος κώδιξ αυτού). *Μακεδονικά*, 12, 541–542.
<https://doi.org/10.12681/makedonika.1034>

Δ η μ η τ ρ ι ο υ Κ. Σ α μ σ ἄ ρ η, Συμβολή εις τήν ιστορίαν τῆς Κοινοῦτος Ἑμμανουήλ Παπᾶ (Ὁ ναός τοῦ Ἁγίου Ἐθανασίου καί ὁ ἀνέκδοτος κώδιξ αὐτοῦ), Σέρραι 1970, 8ον, σελ. 86 καί 9 πίνακες ἐκτός κειμένου (ἄνευ ἀριθμῆσεως).

Ἀξιόλογη συμβολή γιά τή γνῶση τῆς τοπικῆς ιστορίας τῆς Μακεδονίας ἀποτελεῖ τὸ βιβλίον αὐτὸ τοῦ κ. Δημητρίου Κ. Σαμσάρη, τὸ ὁποῖο καί παρουσιάζουμε παρακάτω με συντομία.

Ἀναλυτικά τὰ περιεχόμενα τοῦ βιβλίου ἔχουν ὡς ἐξῆς: Στὴν ἀρχὴ προτάσσεται πρόλογος (σ. 7-8), στὸν ὁποῖο ὁ κ. Σαμσάρης ἀναφέρει τοὺς λόγους, ποὺ τὸν ὤθησαν στὴ συγγραφή τοῦ βιβλίου, καί τὸ σκοπὸ τῆς μελέτης αὐτῆς, ποὺ εἶναι διπλός. Πρῶτα ἀπὸ τὴ μελέτη τοῦ ναοῦ ἀποκοτῶμε μιὰ ἐμπειρία γιά τὶς καλλιτεχνικὲς δυνατότητες καί προτιμήσεις τῆς λαϊκῆς δημιουργίας καί γνωρίζουμε τὴν ἔντονη θρησκευτικὴ πίστη τῶν ὑποδοῦλων Σερραίων καί δεύτερον ἀπὸ τὴ μελέτη τοῦ κώδικα ἀντλοῦμε πολὺτιμες ιστορικὲς πληροφορίες γιά τὴν Κοινότητα τῆς Δοβίστης.

Ἀκολουθεῖ ἡ εἰσαγωγή (σ. 9-16) με τίτλο, «ὁ Καζᾶς τῶν Σερρῶν κατὰ τὸν τελευταῖον αἰῶνα τῆς Τουρκοκρατίας», στὴν ὁποία ὁ συγγραφεὺς ἀναφέρει σὲ γενικὲς γραμμὲς τὴν ἱστορία τῆς περιοχῆς Σερρῶν κατὰ τὸν 19ον αἰῶνα, ἀπὸ οἰκονομικὴ, διοικητικὴ, ἐμπορικὴ, ἐκπαιδευτικὴ καί ἐκκλησιαστικὴ ἄποψη.

Στὸ πρῶτον μέρος τοῦ κυρίου σώματος τῆς μελέτης, ποὺ ἔχει τὸν τίτλο «ὁ ναός τοῦ Ἁγίου Ἐθανασίου» (σ. 17-21) καί στὸ ἀ' κεφάλαιον ὁ κ. Σαμσάρης ὁμιλεῖ γενικά γιά τὸ κτίσιμον τοῦ ναοῦ, ποὺ ἔγινε τὸ 1805. Στὴν ἀνέγερσιν βοήθησε ἀρκετὰ ὁ προεστὸς τῆς Δοβίστης Γεώργιος, ἀνεψιὸς τοῦ ἥρωα τῆς ἐπαναστάσεως τοῦ 1821 Ἑμμανουήλ Παπᾶ, ὁ ὁποῖος ἐξασφάλισε καί τὴν ἀπαραίτητη ἄδεια ἀπὸ τὸν Σουλτάνον. Ὅπως ἀναφέρει καί ἡ σχετικὴ ἐπιγραφή, ποὺ βρίσκεται στὸ ὑπέρθυρον τῆς εἰσόδου ἀπὸ τὸν νάρθηκα στὸν κυρίως ναὸ, ἡ ἐκκλησία αὐτὴ κτίστηκε ἀπὸ τὸν ἀρχιτέκτονα Ἀνδρέα, ποὺ καταγόταν ἀπὸ τὴν Καστοριά.

Στὸ β' κεφάλαιον (σ. 22-26) περιγράφεται τὸ ἐσωτερικὸν τοῦ ναοῦ. Ὁ συγγραφεὺς παρουσιάζει πρῶτα τὸ ξυλόγλυπτον τέμπλον, ποὺ κοσμεῖται ἀπὸ παραστάσεις, ποὺ ἀπεικονίζουν σκηνὲς ἀπὸ τὴν Παλαιὰ καί Καινὴ Διαθήκην, τὶς ὁποῖες ζωγράφισε ὁ ξυλόγλυπτος (ταλιδῶρος) Κοσμᾶς Δέμπρελης τὸ 1864. Στὴ συνέχεια περιγράφονται οἱ σπουδαιότερες φορητὲς εἰκόνες τοῦ ναοῦ (δέκα τὸν ἀριθμὸν), ποὺ εἶναι ἔργα τῶν ζωγράφων τῆς Δοβίστας καί τῶν γειτονικῶν χωριῶν, καθὼς καί τῆς πόλεως τῶν Σερρῶν, Νικολάου Χατζηγεωργίου, Ἐθανασίου Μόκουβα καί Μιχαήλ Ζωγράφου, ὅπως μαρτυροῦν οἱ σχετικὲς ἐπιγραφὲς τῶν εἰκόνων. Οἱ παραπάνω εἰκόνες χρονολογοῦνται ἀπὸ τὸ 1762 ὡς τὸ 1847.

Στὸ γ' μέρος (σ. 27-76) με τὸν τίτλον «ὁ κώδιξ τῆς ἱερᾶς ἐκκλησίας τοῦ Ἁγίου Ἐθανασίου (1879-1926) ἔχουμε τρία κεφάλαια. Στὸ ἀ' κεφάλαιον (σ. 27-29) ὁ κ. Σαμσάρης περιγράφει γενικά τὸν κώδικα αὐτὸν, ποὺ εἶναι διαστάσεων 0,20 × 0,27 μ. καί ἀποτελεῖται ἀπὸ 94 σελίδες, ἀπὸ τὶς ὁποῖες 33 μόνον εἶναι ἀριθμημέναι καί γιά τὸν ὁποῖον μᾶς πληροφορεῖ ὅτι ἀρχίζει ἀπὸ τὸ ἔτος 1879 καί φθάνει ὡς τὸ 1926.

Στὸ β' κεφάλαιον (σ. 30-48) παρουσιάζει τὰ περιεχόμενα τοῦ κώδικος, ποὺ εἶναι κυρίως πρακτικὰ συνεδριάσεων, ἐκκλησιαστικοὶ κανονισμοί, λογαριασμοὶ τῆς ἐκκλησίας καί συμφωνητικὰ καί κατάλογοι ὁμολόγων ἀπὸ τὸ 1880-1926.

Στὸ γ' κεφάλαιον (σ. 49-76) ὁ συγγραφεὺς προσπαθεῖ νὰ συγκεντρώσῃ καί νὰ ἀξιοποιήσῃ τὶς ἱστορικὲς εἰδησεις ποὺ περιλαμβάνει ὁ κώδικας. Πρῶτα μᾶς ὁμιλεῖ γιά τὴν ὀργάνωσιν καί τὸ ἔργον τῆς κοινότητος, γιά τοὺς κοινοτικὸς ἄρχοντας καί τὶς συνεδριάσεις των, καθὼς καί γιά τοὺς μητροπολίτας καί γιά τὰ μέλη τῆς κοινότητος. Ἡ κοινότητα ἀντιπροσωπευόταν σὲ κάθε σχέσιν τῆς με τὶς τουρκικὲς ἀρχὲς ἀπὸ τὸν πρόεδρον, ὁ ὁποῖος λεγόταν προεστὸς ἢ κοτζάμπας. Συνεπικουροὶ τοῦ προέδρου ἦταν οἱ πρόκριτοι, ποὺ συνήθως

ἀνέρχονταν σέ 10-21 καί ἀποτελοῦσαν τὸ «σωματεῖον τῆς Δημογεροντίας». Μία ἢ δύο φορές τὸ χρόνο πραγματοποιοῦνταν κοινές συνεδριάσεις, στίς ὁποῖες συγκεντρώνονταν οἱ πρόκριτοι καὶ ἀγάδες τοῦ χωριοῦ κάτω ἀπὸ τὴν προεδρία τοῦ μητροπολίτη Σερρών ἢ τοῦ ἀντιπροσώπου του. Μέλη τῆς κοινότητος ἦταν ὅλοι οἱ κάτοικοι τοῦ χωριοῦ, ἀρκετοὶ ἀπὸ τοὺς ὁποῖους εἶχαν συγκροτήσει μερικὲς Ἐδελφότητες. Οἱ σπουδαιότερες ἀπὸ αὐτὲς ἦσαν ἡ «Ἐδελφότης τοῦ Ἁγίου Δημητρίου» καὶ ἡ «Φιλοπρόδος Ἐδελφότης» ποὺ εἶχαν συνήθως θρησκευτικὸ, φιланθρωπικὸ καὶ ἐκπαιδευτικὸ σκοπὸ.

Στὸ δεῦτερο μέρος (σ. 63-76) τοῦ ἰδίου κεφαλαίου ὁ κ. Σαμσάρης ἀναφέρεται στὰ οἰκονομικὰ τῆς ἐκκλησίας καὶ στὴ διαχείρισή των. Κατόπιν ἐξιστορεῖ τὰ σχετικὰ μὲ τὴν Ἀστικὴ Σχολὴ τῆς Δοβίστης, τὴν ἐφορεία, τὸ διδακτικὸ προσωπικὸ τῆς Σχολῆς καὶ τὸ κτήριό της, καθὼς καὶ τὶς προσπάθειες ποὺ ἔγιναν γιὰ τὴν βελτίωσή του. Ἐδῶ πρέπει νὰ σημειώσουμε ὅτι ἡ Ἀστικὴ Σχολὴ Δοβίστης διέθετε κατὰ τὴν χρονικὴ αὐτὴ περίοδο ἀρρεναγωγεῖο, παρθεναγωγεῖο καὶ ἀργότερα παράρτημα νηπιαγωγείου.

Στὸ τέλος τοῦ βιβλίου, χωρὶς ἰδιαίτερη ἀρίθμηση, ὁ συγγραφεὺς δημοσιεύει 6 πίνακες, ποὺ μαζί μὲ τοὺς ἄλλους τρεῖς, ποὺ βρίσκονται μεταξύ τῶν σελίδων 26 καὶ 27, παρουσιάζουν τὴν ἰδρυτικὴ ἐπιγραφὴ τοῦ ναοῦ τοῦ Ἁγίου Ἀθανασίου καὶ τὸ ἐσωτερικὸ του, τὴν Ἀστικὴ Σχολὴ τῆς Κοινοτήτος Ἑμμανουὴλ Παπᾶ, τὶς σφραγίδες διαφόρων Ἐδελφοτήτων καὶ ἀποσπάσματα τοῦ κώδικα.

Τὸ βιβλίον τελειώνει μὲ εὑρετήριο (σ. 76-82), πίνακες περιεχομένων (σ. 83) καὶ κατάλογο τῶν δημοσιευμάτων τοῦ ἰδίου συγγραφέα (σ. 85-86).

Ἡ ἐργασία αὐτὴ τοῦ κ. Δημητρίου Κ. Σαμσάρη εἶναι ἀρκετὰ προσεγμένη χωρὶς περιτολογίες καὶ ἐναναλήψεις. Μόνο θὰ μπορούσαμε νὰ ποῦμε, πὼς παρατηρεῖται ἕνας κατακερματισμὸς στὴ διαίρεση τῶν κεφαλαίων χωρὶς αὐτὸς νὰ εἶναι ἀπαραίτητος. Τὸ σπουδαιότερο τμῆμα τῆς μελέτης εἶναι ἀναμφισβήτητα «ὁ κώδιξ τοῦ Ἁγίου Ἀθανασίου», ἀπὸ τὸν ὁποῖο ἀντλοῦνται πολὺτιμες ἱστορικὲς πληροφορίες γιὰ τὴν ὀργάνωση καὶ λειτουργία τῆς κοινότητος Δοβίστης κατὰ τὸν τελευταῖον αἰῶνα τῆς τουρκοκρατίας, γινώσκοντας πόσο λίγες εἶναι οἱ πηγὲς γιὰ τὸ τόσο δύσκολο πρόβλημα τῆς ὀργάνωσης, συνθέσεως καὶ λειτουργίας τοῦ θεομοῦ τῶν Ἑλληνικῶν κοινοτήτων ἐπὶ τουρκοκρατίας. Στὴν προσπάθειά του ὁ συγγραφεὺς νὰ μᾶς παρουσιάσῃ τὸ ἔργο του, δὲν παρασύρεται σὲ ἐπαινοὺς γιὰ τὴν ἰδιαίτερη πατρίδα του, ἀλλὰ παρουσιάζει τὸ ἔργο σὺν προσπάθεια ποὺ ἔχει σκοπὸ νὰ δείξῃ τὸ βαθθὶ θρησκευτικὸ συναίσθημα τῶν Ἑλλήνων καὶ τὴν ἀνωτερότητα τοῦ πνεύματος τοῦ ὑποδούλου Ἑλληνικοῦ Ἔθνους στὰ χρόνια τῆς τουρκοκρατίας, κατὰ τὰ ὁποῖα εἶχε ὀχι μόνον τοπικὴ αὐτοδιοίκηση, ἀλλὰ καὶ θρησκευτικὴ ἐλευθερία σὲ ὀρισμένες περιοχές, ὅπως αὐτὴ τῆς κοινότητος Δοβίστης.

ΓΕΩΡΓΙΟΣ Π. ΠΑΠΑΓΕΩΡΓΙΟΥ

Istorija na Makedonskiot Narod (Ἱστορία τοῦ Μακεδονικοῦ Ἑθνους), τόμ. Α', Skorje 1969.

Στὸν ΙΑ' τόμο τῶν «Μακεδονικῶν» (1971) ὁ κ. Ἄθαν. Ἀγγελοπούλος εἶχε παρουσιάσει (στὶς σελ. 459-479) μὲ ἀξιόλογες καὶ ὀξείες κριτικὲς παρατηρήσεις τὸν Β' καὶ Γ' τόμο (ἀπὸ τὶς ἀρχὲς τοῦ 19ου αἰ. ὡς τὸ 1945) τῆς παραπάνω «Ἱστορίας τοῦ Μακεδονικοῦ Ἑθνους». Ἐμεῖς θὰ παρουσιάσουμε ἐδῶ τὸν Α' τόμο καὶ θὰ ἐπιμείνουμε ἰδιαίτερα στὴν ἀνάλυση καὶ κρίση τοῦ Β' κεφαλαίου τοῦ τόμου αὐτοῦ, ποὺ ἀναφέρεται στὴν ἀρχαία ἱστορία τῆς Μακεδονίας¹.

1. Γιὰ τὴν καλύτερη κατανόηση τοῦ σλαβικοῦ κειμένου πολὺτιμη στάθηκε ἡ βοή-